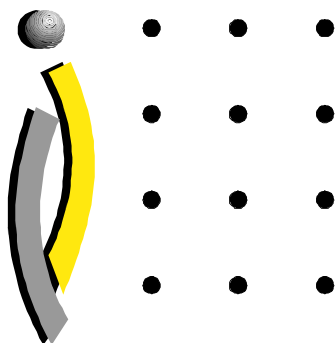

Poročilo o delovodskih oziroma poslovodskih izpitih

Nosilec:

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, september 2001

Delovodski oziroma poslovodski izpiti

Ljubljana, september 2001

Nosilec:

Center RS za poklicno izobraževanje

Avtorica:

Mag. Marija Tome

VSEBINA

str.

I. UVOD

I. UVOD

V Sloveniji smo na nivoju nižjega in srednjega vodstvenega kadra imeli v preteklosti predvsem skupinovodje in delovodje. V neposredni proizvodnji so delali predvsem delovodje in na področju trgovine poslovodje, v tehnološki pripravi dela so prevladali tehniki in kasneje inženirji. Z ustanovitvijo višje in kasneje visoke šole za organizacijske vede so vodenje večjih delovnih enot prevzeli tudi inženirji organizacije dela. Z uvedbo usmerjenega izobraževanja v 80-tih letih je popolnoma upadlo formalno poklicno izobraževanje na delovodski in poslovodski ravni. V tem obdobju so se razvili nadaljevalni programi srednjega izobraževanja, ki so omogočali poglobljanje in razširjanje znanj iz predhodnega triletnega poklicnega izobraževanja, razvijanje sposobnosti in spretnosti oziroma usposobitev za opravljanje dela v pripravi, kontroli in vodenju delovnih procesov, v organizaciji dela ter za specialna dela. Nadaljevalni programi so bili namenjeni odraslim udeležencem izobraževanja s končano srednjo poklicno šolo in ustreznimi delovnimi izkušnjami in so trajali eno leto in pol ali dve leti. Uveljavili so se programi na področju kmetijstva, strojništva, elektrotehnike, gradbeništva, lesarstva, storitvene dejavnosti, gostinstva in ekonomije. To obdobje ni bilo naklonjeno razvoju delovodskega in poslovodskega kadra in mnoga podjetja so potrebe po teh kadrih pokrivala z internimi oblikami izobraževanja.

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 12/96) v 3. členu določa, da se srednja strokovna izobrazba pridobi tudi z opravljenim mojstrskim, delovodskim, poslovodskim ali drugim izpitom. Gospodarska zbornica Slovenije (v nadaljnjem besedilu GZS) je bila v sodelovanju s Centrom RS za poklicno izobraževanje (v nadaljnjem besedilu CPI), od vsega začetka nosilka priprave delovodskih oz. poslovodskih izpitov (v nadaljnjem besedilu D/P izpit) ter njihove umestitve v sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja z namenom, da se z izpiti preveri:

- usposobljenost kandidata za vodenje skupine, obrata, delovišča, delavnice, prodajalne, lokala itd.;
- obvladanje osnovnih zakonitosti, metod in tehnik za zagotavljanje storitev na ustreznem strokovnem področju;
- znanje za prenašanje znanja in izkušenj na sodelavce, vajence in dijake.

Tako zasnovan profil delovodje in poslovodje ustreza sodobni organizaciji dela večjih delodajalcev, kjer se oblikujejo delovne skupine z visoko stopnjo avtonomnosti, kot tudi potrebam malih in srednjih podjetij, v katerih delavci opravljajo več opravil sorodne zahtevnosti. Nova generacija delovodij in poslovodij bo tudi strokovno usposobljena za prenašanje znanj in izkušenj na sodelavce, vajence, dijake in študente. Zakon omogoča tudi vključitev v višje strokovno izobraževanje pod pogojem, da kandidat opravi preskus znanja iz splošno-izobraževalnih predmetov v obsegu poklicne mature v srednjem strokovnem izobraževanju.

Podlaga za pripravo izpitnih katalogov za posamezni profil delovodje oz. poslovodje so nomenklature poklicev v posamezni dejavnosti. Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je doslej sprejel javno veljavne izpitne kataloge za pridobitev nazivov: Gostinski poslovodja, Trgovski poslovodja, Živilski poslovodja, Gradbeni delovodja, Delovodja v elektroenergetiki.

D/P izpit se opravlja iz štirih delov:

- praktični del (I. del)
- strokovno-teoretični del (II. del)
- poslovodno-ekonomski del (III. del)
- pedagoško-andragoški del (IV. del).

Pogoje, način in postopek opravljanja D/P izpitov določa Pravilnik o delovodskih in poslovodskih izpitih (Uradni list RS, Št. 15/1999). Za pripravo kandidatov na D/P izpite organizira GZS seminarje, ki niso obvezni in so povsem ločeni od izpitnih odborov, ki imajo svoj sedež na Gospodarski zbornici Slovenije. Priprava za D/P izpit obsega najmanj 70 ur pedagoško-andragoškega izobraževanja. To določilo izhaja iz Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki določa (88 člen), da učne pogodbe lahko sklepa tudi delodajalec, ki nima delovodskega oz. poslovodskega izpita, ki do uveljavitve omenjenega zakona opravlja svojo dejavnost več kot pet let in si predhodno pridobi pedagoško-andragoško izobrazbo po posebnem programu, ki ga predpiše minister za šolstvo, znanost in šport.

II. METODOLOGIJA SPREMLJANJA IN EVALVACIJE

Temeljni namen spremljanja in evalvacije je ugotoviti ustreznost ciljno zasnovanih izpitnih katalogov ter pogojev, načinov in postopkov opravljanja D/P izpitov ter predlagati morebitne spremembe.

1. Cilji spremljanja in evalvacije

- Mnenja in ocene kandidatovo informiranju, ustreznosti seminarja, priročnikov in drugih gradiv; pogojih za opravljanje posameznih delov izpita, obsegu in težavnosti izpitov, kriterijih ocenjevanja ter predlogi za spremembe.
- Ustreznost pravnih in strokovnih podlag za pripravo D/P izpitov (zakoni, pravilniki, nomenklature, poslovniki...).
- Ustreznost pogojev za pristop k D/P izpitom in priznavanje izjem (izobrazbeni pogoji, delovne izkušnje, priznavanje delov izpita).
- Ustreznost izkazanega znanja, spretnosti in sposobnosti v skladu z minimalnimi standardi znanj posameznih delov D/P izpita s katerimi kandidat dokaže, da dosega poklicno in socialno kompetentnost in sposobnost samoizobraževanja.
- Izpeljava D/P izpitov (sestav in delovanje izpitnih odborov, potek pisnih in ustnih izpitov, ocenjevanje, varstvo pravic kandidata).
- Ustreznost dokumentacije o izpitih, ki jo pripravi kandidat, izpitni odbori, izpitne komisije in strokovna služba zbornice.

2. Subjekti evalvacije in instrumentarij

Pri izbiri subjektov evalvacije smo upoštevali, da pri neposredni izpeljavi D/P izpitov kot subjekti nastopajo kandidati in člani izpitnih odborov, izpitnih komisij, nadzorniki ter strokovna služba zbornic, ki organizira in vodi celotni postopek priprave in izpeljave izpitov. Center RS za poklicno izobraževanje je oblikoval anketne vprašalnike za vse subjekte evalvacije, in sicer za:

- strokovno službo GZS za izobraževanje,
- kandidate za D/P izpit oz. že opravljenim izpitom,
- izpitne odbore in komisije za praktični del,
- izpitni odbor in komisije za strokovno-teoretični del,
- izpitni odbor in komisije za poslovodno-ekonomski del,
- izpitni odbor za pedagoško-andragoški del.
-

Število poslanih vprašalnikov je bilo 268, vrnjenih izpolnjenih pa 68 ali 25,37 %, kar je razvidno iz preglednice 1.

Preglednica 1: Število izpolnjenih vprašalnikov

IZPOLNJENI VPRAŠALNIKI	Št.	%
Kandidati	12	17,64
Izpitni odbori in izpitne komisije za praktični del	18	26,47
Izpitni odbor in izpitne komisije za strokovno-teoretični del	29	42,64
Izpitni odbor in izpitne komisije za poslovodno-ekonomski del	3	4,41
Izpitni odbor in izpitne komisije za pedagoško-andragoški del	6	8,82
Strokovna služba za izobraževanje		
SKUPAJ	68	100

Odstotek izpolnjenih vprašalnikov po posameznih subjektih je različen in se nagiba v prid izpitnemu odboru in izpitnim komisijam za strokovno-teoretični in praktični del D/P izpitov. To daje ugotovitvam in mnenjem z omenjenega področja večjo težo in realnost, medtem ko je pri drugih delih izpita, zaradi manjšega števila odgovorov, večja možnost enostranskih subjektivnih in nepopolnih mnenj in ocen. V nadaljevanju predstavljamo izobrazbo anketirancev.

Preglednica 2: Izobrazba posamezne skupine anketirancev

IZOBRAZBA	Srednja poklicna	Srednja strokovna	Višja	Visoka	Podiplomska	Skupaj
Kandidati	12					12
Izpitni odbori in izpitne komisije za praktični del		1		13		14
Izpitni odbor in izpitne komisije za strokovno-teoretični del			8	16		24
Izpitni odbor in izpitne komisije za poslovodno-ekonomski del				2	1	3
Izpitni odbor in izpitne komisije za pedagoško-andragoški del				6		6
Skupaj število/ %	12 20,34	1 1,7	8 13,60	37 62,71	1 1,7	59 100,00

Vsi anketirani kandidati imajo srednjo poklicno izobrazbo, in sicer s področja elektro (8) oz. trgovske (3) oz. gradbene stroke (1). Izobrazba večine predsednikov in članov izpitnih odborov in izpitnih komisij je visoka oz. višja in v skladu z določbami pravilnika o D/P izpitih.

Obdelava izidov anketnega vprašalnika

Izide anketnih vprašalnikov smo obdelali ročno ter na podlagi zbirnih preglednic oblikovali parametre:

- frekvenčne porazdelitve ter odstotne deleže posameznih odgovorov pri vsakem vprašanju,
- aritmetično sredino ocen za odgovore, ki so bili ocenjeni s tri ali več stopenjsko lestvico.

Kvalitativna mnenja in ocene anketirancev smo uporabili za interpretacijo ugotovitev.

III. UGOTOVITVE IN INTERPRETACIJA

1. Mnenja in ocene kandidatov

1.1. Osnovni podatki o kandidatih

Kandidati so posredovali svoja mnenja in ocene o ustreznosti informiranja in obveščanja s strani GZS, seminarju ter priročnikih in drugih gradivih za pripravo na D/P izpit, obsegu in težavnosti ter pogojih za opravljanje izpitov, dokumentaciji, kriterijih ocenjevanja ter predlagali spremembe.

Omenili smo že, da imajo vsi kandidati srednjo poklicno izobrazbo bodisi elektro ali trgovske ali gradbene stroke in opravljajo temu ustrezne poklice. V skladu z izobrazbenimi pogoji in delovnimi izkušnjami so kandidati pristopili k opravljanju D/P izpitov: Delovodja v elektroenergetiki (8), Trgovski poslovodja (3), Gradbeni delovodja (1).

1.2. Priprave na opravljanje izpitov

V tem okviru so kandidati ocenili ustreznost in pravočasnost informacij in seminarja ter rokov z dokazili za prijavo na posamezne dele izpita.

Kandidati ne izražajo pripomb na pogoje in dokazila o izpolnjevanju pogojev in prav tako ne na obveščanje GZS, ki ga posamezni kandidati ocenjujejo zelo pozitivno. Predlagana je možnost prijave po elektronski pošti ter pogostejše objave za strokovno-teoretični del izpita.

Večina kandidatov (83,4 %) je obiskovala seminar za pripravo na posamezne dele D/P izpitov in ocenjujejo, da so dobili ustrezno znanje za opravljanje izpitov. Posamezniki pa izražajo naslednje pripombe: za poslovodno- ekonomski del seminarja ni bilo gradiva, poleg tega je bil pisni test preobširen. Slabo ocenjujejo predavanja iz predmeta poznavanje blaga, neresnost predavateljev na seminarjih v sobotah, prevelik časovni razmik med zaključkom seminarja in izpitom, pedagoško-andragoški del seminarja bi bil lahko obširnejši. Glede vsebine in organizacije seminarja ni predlogov, temveč, da naj bo gradivo napisano razumljivo in ne preobsežno. Nič bolj ne demotivira posameznika za učenje, kakor pretežno in preobsežno učno gradivo in, ki ne opredeljuje temeljnega znanja, ki ga mora kandidat razumeti, pomniti in znati uporabljati.

Kandidati so na podlagi tri stopenjske lestvice tudi ocenili lastno pripravljeno na opravljanje izpitov, kar prikazuje preglednica 3.

Preglednica 3: Pripravljenost na opravljanje izpitov

PRIPRAVLJENOST NA IZPITE	Ocena pripravljenosti na izpite		
	Dobro pripravljen	Deloma pripravljen	Nisem bil dovolj pripravljen
Praktični del	9		
Strokovno-teoretični del	9	3	
Poslovodno-ekonomski del	1	8	1
Pedagoško-andragoški del	8	3	1

Večine kandidatov ocenjuje, da so bili dobro pripravljeni za vse dele D/P izpita, razen za poslovodno-ekonomski del, za katerega večina kandidatov meni, da so bili deloma pripravljeni. Kandidatom povzroča nekaj več težav na izpitih snov, ki bodisi ni povezana z uporabo v poklicu bodisi ni bila obravnavana na seminarju. Navedene pripombe potrjujejo znano pedagoško izkušnjo, da naj se pri usvajanju znanja čimbolj prepletata teorija in praksa oz. naj bo strokovna teorija naslonjena na praktične izkušnje.

1.3. Priznavanje delov izpita

Priznavanje delov izpita oz. predmetnih področij oz. celotnega D/P izpita je urejeno s pravilnikom o D/P izpitih in o tem odločajo ustrezni izpitni odbori. Pravilnik določa tudi priznavanje pedagoško-andragoške izobrazbe glede na to, da so v preteklosti posamezniki pridobili to izobrazbo po različnih javno veljavnih programih oz. izobraževalnih poteh (učitelj in inštruktor praktičnega pouka, certifikat Obrtne zbornice Slovenije za multiplikatorja, 32 urni program za izvajalce praktičnega izobraževanje dijakov v programih, prilagojenih za obrt in drobno gospodarstvo ter za vajence v dualnem sistemu). V skladu z določbami pravilnika se kandidatu lahko tudi prizna, da namesto celotnega praktičnega dela izpita opravlja največ pet delovnih preizkusov. Kandidatom so bili priznani deli izpitov takole: 4 kandidatov strokovno-teoretični in pedagoško-andragoški ter poslovodno-ekonomski del, 3 kandidatov praktični del. Za priznavanje praktičnega dela izpita je 8 kandidatov opravljalo delovni preizkus.

V zvezi s priznavanjem delov izpita je pripomba, da niso priznani izpiti v okviru izobraževanja za »skupinovodjo«, ki jih je v preteklosti izvajal Izobraževalni center za elektro gospodarstvo Slovenije.

1.4. Ocena vsebine, težavnosti in trajanja posameznega ustnega in pisnega izpita

Kandidati so ocenili vsebino, težavnost in trajanje posameznega ustnega in pisnega izpita in poudarjajo, da njihove ocene zadevajo predvsem pisni del izpita. Ugotavljamo, da so mnenja kandidatov zelo različna, zato je potrebna previdnost pri oblikovanju zaključkov.

Strokovno-teoretični del. Večina kandidatov ocenjuje, da je izpit v vseh pogledih sprejemljiv in zato nimajo pripomb na vsebino, obseg, težavnost in trajanje izpita. Posamezniki pa menijo, da je izpit preobsežen in vključuje snov, ki ni pomembna za poklicno delo (za primer navajajo

računalništvo) ter, da je najtežji izpit iz gospodarskega poslovanja s trženjem. Pri poslovnih matematiki kandidati predlagajo 4 naloge.

Poslovodno-ekonomski del. Trije kandidati izražajo oceno, da je izpit sprejemljiv v vseh delih. Večina kandidatov (7) pa izraža kritične misli, kot so: pisni izpit je obsežen, preveč nalog, nejasna in zelo zahtevna vprašanja oz. vprašanja iz snovi, ki ni bila obravnavana na seminarju, preveč možnih odgovorov. Kandidati predlagajo, da naj bodo na izpitu podobna vprašanja kot na seminarju in predvsem razumljivo formulirana.

Pedagoško-andragoški del. Večina kandidatov ocenjuje, da je bil pisni in ustni izpit časovno in vsebinsko ustrezen, medtem ko posamezniki menijo drugače: izpit je zelo zahteven, ker se nekatere izpitne vsebine ne ujemajo povsem z vsebino predavanja. Po drugi strani pa so tudi mnenja, da so bila predavanja zanimiva prav zaradi neznanih tem. Ne glede na različna mnenja kandidatov, kaže prisluhniti njihovemu predlogu, da naj se pri izpitu ne preverja vsebina, ki ni bila obravnavana na seminarju.

Praktični del. Večina kandidatov je opravljala praktični del izpita v podjetju, kjer so zaposleni (9), manjšina pa na GZS (2). Kandidati večinoma ocenjujejo, da so bili pogoji za opravljanje izpita ustrezni (7), drugi pa menijo, da so bili pomanjkljivi (4), vendar ne povedo, v čem so bile pomanjkljivosti. Prav tako večina anketiranih meni, da je število ur za izdelavo delovne naloge, /izdelka /storitve in kriteriji ocenjevanja ustrezni (9). Posamezne pripombe so, da so kriteriji najmanj za 40% preostri, glede na delovne izkušnje kandidatov in stopnjo strokovne izobrazbe, ki jo pridobijo z uspešno opravljenim D/P izpitom.

Kandidati ne navajajo problemov v zvezi s pripravo dokumentacije in predlogov za morebitne spremembe.

Nazadnje so kandidati izrazili še globalno mnenje o izpitih in pravijo, da je bilo sodelovanje z GZS zelo dobro in želijo, da tako ostane tudi v prihodnje. Pripomba kandidata, da z opravljenim D/P izpitom ni priznana srednja strokovna izobrazba, pa kaže na pomanjkljivo informiranost.

2. Mnenja in ocene predsednikov in članov izpitnih odborov (IO) in izpitnih komisij (IK) o posameznih delih D/P izpitov

V tem poglavju predstavljamo mnenja in ocene predsednikov in članov izpitnih odborov in izpitnih komisij o posameznem delu D/P izpita, in sicer z naslednjih vidikov: ustreznost seminarja za pripravo na D/P izpit, obseg in težavnost izpitnega kataloga, teme izpitnih nalog in obseg, pogoji za opravljanje izpitov, izpitna gradiva in dokumentacija, kriteriji ocenjevanja, mnenja o izkazanem znanju, sposobnostih in socialnih kompetencah kandidatov ter predlogi sprememb izpitnih katalogov ter izpeljave izpitov. Nekatera mnenja in ocene bomo predstavili skupaj za vse D/P izpite zlasti osnovne podatke o izpitnih odborih in izpitnih komisijah, mnenje o uvodnem seminarju ter sestavi in delovanju odborov in komisij. Posebnosti posameznega dela D/P izpita bomo predstavili v samostojnih poglavjih.

2.1. Osnovni podatki o izpitnih odborih in izpitnih komisijah

Stopnjo izobrazbe predsednikov in članov izpitnih odborov in izpitnih komisij smo že predstavili v predhodnih poglavjih, zato na tem mestu navajamo podatke o smeri izobrazbe in poklicu, ki ga opravljajo anketirani ter mnenje o ustreznosti sestava in delovanja IO in IK.

IO in IK z praktični del. Podatke je posredovalo 15 anketirancev za naslednje D/P izpite: delovodja v elektrotehniki (9), gradbeni delovodja (3), gostinski poslovodja (2), trgovski poslovodja (1). Izobrazba anketiranih je visoka in po smereh ustreza praktičnemu področje za katerega odbor oz. komisija delujejo (9 univ. dipl. inženirjev elektrotehnike, 2 univ. dipl. ing. gradbeništva, 1. univ. dipl. pravnik) oz. srednja (2 gostinski tehnik). Poklici, ki jih opravljajo predsednik in člani IO in IK so zelo različni: organizator izobraževanja, svetovalec, komercialist, samostojni projektant, vodja organizacijskih enot oz. strokovnih skupin, učitelj strokovno-teoretičnih predmetov, upokojenec. Večina je zaposlenih v podjetjih. Večinsko mnenje je, da je struktura IO in IK ustrežna, saj so zastopani strokovnjaki iz gospodarstva in GZS.

IO in IK za strokovno-teoretični del. Podatke je posredovalo 26 anketirancev, med katerimi je največ učiteljev, katerim smo prišteli še pedagoga in psihologa (12), sledijo vodje / organizatorji oddelkov in služb (5), svetovalci in drugi samostojni poklici (5) ter upokojenci (4). Največ članov IO in IK opravlja pedagoški poklic (8), sledijo zaposleni v podjetjih.

Večinsko mnenje je, da je struktura IO in IK je ustrežna, saj so zastopani strokovnjaki iz prakse različnih poklicnih profilov, iz poklicnih oz. strokovnih šol ter GZS. Tako da se dopolnjujejo in kakovostno pripravljajo in vodijo izpite. Pri sestavi IK bi kazalo upoštevati predlog, da sta vedno dva člana iz strokovnega področja, kar bi prispevalo k poenotenju standarda znanja in kriterijev ocenjevanja kandidatov. Dobro bi bilo izdelati odgovore na izpitna vprašanja, ki bi bili v pomoč pri ocenjevanju in poenotenju standarda znanja kandidatov.

IO in IK za poslovodno-ekonomski del. Podatke so posredovali trije anketiranci, od katerih sta dva upokojena, eden pa vodja pravne službe. Struktura IO in IK je po mnenju članov ustrežna in delujejo v skladu s predpisi. .

IO in IK za pedagoško-andragoški del. Podatke je posredovalo 5 anketirancev, ki opravljajo različne poklice, kot so: vodja službe/ skupine (3), svetovalec, ekonomist, upokojenec. Izraženo je mnenje, da bi morala biti vsaj dva člana IK usposobljena spraševalca, saj je postavljanje vprašanj strokovno zahtevno opravilo.

2.2. Mnenje in ocene o seminarju za IO in IK

GZS je pred začetkom izpeljave D/P izpitov organizirala dvodnevni seminar za IO in IK in njihovo udeležbo prikazuje preglednica 4.

Preglednica 4: Udeležba na seminarju

Udeležba na seminarju	DA	NE
IO in IK za praktični del	8	7
IO in IK za strokovno-teoretični del	14	8
IO in IK za poslovodno-ekonomski del		3
IO in IK za pedagoško-andragoški del	3	3
Skupaj število	25	21

Udeležba članov IO in IK na seminarju je bila 54,34 %, kar je zadovoljivo, vendar bi v prihodnje kazalo temu posvetiti več pozornosti. V nadaljevanju predstavljamo ocene udeležencev o vsebini seminarja in predloge za izpopolnjevanje v prihodnje.

Preglednica 5: Ocena ustreznosti vsebine seminarja

Ocena ustreznosti vsebine seminarja	DA	NE
IO in IK za praktični del	8	3
IO in IK za strokovno-teoretični del	15	3
IO in IK za poslovodno-ekonomski del	-	-
IO in IK za pedagoško-andragoški del	3	3
Skupaj število	25	9

Večina udeležencev pozitivno ocenjuje vsebino seminarja, poleg tega imajo nekaj predlogov za izpopolnjevanje v prihodnje: seminar naj bo organiziran po posameznih delih D/P izpita; predstaviti nekatere izkušnje iz tujine; kontinuirano izpopolnjevanje glede na spremembo zakonodaje in razvoj stroke; obnovitev postopka pred izpitnimi rokom; natančno opredeliti izpitni red; metodično znanje in spretnosti za delo z odraslimi.

2.3. Mnenja in ocene o izpitnih katalogih in izpitnih gradivih ter izvedbi zaključnega izpita

V okviru tega poglavja predstavljamo ocene zahtevnosti in obsežnosti izpitnih katalogov za praktični in strokovno-teoretični del po posameznih poklicnih nazivih ter predloge sprememb, medtem ko so ocene za poslovodno-ekonomski in pedagoško- andragoški del skupne za vse poklicne profile delovodij in poslovodij. Hkrati za posamezni poklicni naziv predstavljamo ugotovitve o izpitnih gradivih ter izpeljavi zaključnega izpita.

2.3.1. Mnenja in ocene o izpitnih katalogih za praktični in strokovno-teoretični del D/P izpitov, izpitnih gradivih ter izvedbi zaključnega izpita

Delovodja v elektroenergetiki.

Izpitni katalog za praktični del. Oceno zahtevnosti in obsežnosti izpitnega kataloga za praktični del izpita je posredovalo 13 anketirancev, od katerih 9 izraža oceno ustrežno. Praktične naloge so sestavili strokovnjaki iz prakse in jih kandidati opravljajo na terenu. Za preobsežne in prezahtevne so ocenjene vsebine merjenja in avtomatike v strokovno-teoretičnem delu. Spremembo zahtevnosti predlaga en anketiranec za izpis dokumentov na računalniku in prenos podatkov po internetu. V izpitnem katalogu ne bi črtali nobenih vsebin, temveč bi dodali pridobitev merilnega protokola in dopolnili vsebine prodaje električne energije in opremljenost merilnih mest, kar je pogojeno z novim zakonom in trgom električne energije.

Izpitna gradiva in izpitne naloge za praktični del je pripravil izpitni odbor v sodelovanju s posameznimi podjetji oz. praktiki z dolgoletnimi delovodskimi izkušnjami. Izpitna gradiva so obsegala: nabor tem izpitnih nalog (izdelek/storitev) in normiran čas izdelave, nabor tem delovnih nalog ter zadolžitev na terenu, dokumentacijo za izvedbo izpitne naloge, ocenjevalni list z navodili, seznam strojev, orodij, naprav in materiala ter listina za varno delo (programi dela, dovoljenje za delo, obvestilo o končnih delih). Vse izpitne naloge so bile sestavljene tako, da so jih kandidati opravili v času enega delovnika skupaj z zagovorom. Vse naloge, ki trajajo preko omenjenega časovnega obsega je izpitni odbor izločil.

Izvedba praktičnega dela izpita. Vsi kandidati so opravljali praktični del izpita v svojem podjetju, kjer so bili ustrezni materialni pogoji in oprema. Glede dokumentacije in števila ur za izdelek/storitev ter kriterijev ocenjevanja ni predlogov za spremembo. Globalna ocena ustreznosti izkazanega znanja, sposobnosti in socialnih kompetenc kandidatov, ki so jo podali člani izpitnega odbora in komisije na podlagi tri stopenjske lestvice (da, deloma, ne) kaže naslednje: 89 % ocenjevalcev trdi, da kandidati znajo in zmorejo strokovno opraviti delo ter upoštevati predpise varstva pri delu, varstva pred požari in varstva okolja. 77% ocenjevalcev trdi, da imajo kandidati znanje za zagotavljanje kakovosti, 66% jih ocenjuje, da kandidati poznajo tehnologijo ter metode za motiviranje sodelavcev in za zagotavljanje ustvarjalne delovne klime. Nižje (50 % in manj) so ocenjeni dosežki kandidatov na področjih poznavanja metod in tehnik vodenja podjetja oz. obrata, zakonodaje, finančnega in ekonomskega poslovanja ter učinkovitega ustnega in pisnega komuniciranja.

Izpitni katalogi za strokovno-teoretični del. Zahtevnost izpitnih katalogov je ocenjena pretežno z oceno ustrežno, saj so izpitna vprašanja za posamezna področja pripravljali predavatelji skupaj s člani IO in so bila nesoglasja odpravljena pred začetkom izpitov. Ocena prezahtevno in preobsežno je izražena za vsebine merjenj in avtomatike ter sporazumevanja in informatike. Vsebine avtomatike in regulacij ter sistemske funkcije regulatorjev so za večino delovodij v

distribuciji in prenosu električne energije prezahtevne. Zato naj se poenostavi opis regulatorjev na nivo vpliva na zaprtozračni sistem glede stabilnosti, natančnosti in dinamike. Tudi pri sporazumevanju in informatiki so nekatere vsebine (uvod v delovni sestanek, telefonski pogovori, tehniška dokumentacija) za kandidate brez ustreznega znanja, prezahtevne. Tehniška dokumentacija je napisana tako, da bi morali kandidati obvladati bistveno težje jezikovne strukture, kot jih lahko osvojijo v danem obsegu ur. Glede tujega jezika je predlog, naj se v prihodnje osamosvoji kot predmet in postavi v funkcijo poklica. V poslovodno-ekonomskem delu bi črtali vsebine podjetništva, ker po mnenju anketiranih, delovodja ni podjetnik. Za električne meritve bi bilo dobro opraviti nekaj vaj pri praktičnem delu. Vsebine, ki bi jih dodali so naslednje: nov zakon s področja energetike, delovanje trga z električno energijo, novi dobavni pogoji in opremljanje merilnih mest, proti eksplozijska zaščita električnih naprav (strojev)-ex naprave, električna merjenja z novimi instrumenti.

Izpitna gradiva za strokovno-teoretični del in izvedba izpita. Izpitna gradiva je pripravil izpitni odbor v sodelovanju s posamezno šolo in izobraževalnim centrom. Vprašanja za ustni izpit so pripravili predavatelji posameznega predmeta, kar naj bo praksa tudi v prihodnje, potem pa jih je pregledala in redakcijsko uredila ožja skupina. Pripomba je, da je glede na obseg snovi, število vprašanj preveliko in da so nekatera vprašanja vsebinsko preveč podobna. To pomeni, da je del snovi v naboru izpitnih lističev bolj zastopan, drugi del pa manj in tako ni zagotovljena enaka težavnost izpitnih listkov. V prihodnje je treba posvetiti večjo pozornost vsebinskemu oblikovanju vprašanj in opredelitvi težavnostne stopnje. Pri ocenjevanju ni bilo zaslediti posebnih problemov, zato ni predloga za spremembo kriterijev ter ocenjevalne lestvice za pretvorbo točk v ocene. Morebitna odstopanja pri upoštevanju dogovorjenega deleža ocene za pisni in ustni del izpita je bilo možno rešiti v izpitnem odboru. Glede izpitne dokumentacije je predlagano, da se izpitna pola dodatno označi v primeru, da ima več kandidatov isto ime in priimek. Predlagano je tudi, da se poenostavi potek izpitnih formalnosti in se za posameznega kandidata zberejo podatki o delu za daljše obdobje.

Na koncu dodajamo še pohvalno oceno anketiranih, ki je namenjena odlično pripravljenemu gradivu za izpit v okviru združenja za energetiko in službe za izobraževanje GZS, kakor tudi izvedbi izpitov.

Gradbeni delovodja.

Izpitni katalog za praktični del. Oceno zahtevnosti so podali trije anketiranci, od katerih dva ocenjujeta, da je ustrezna, eden pa, da je prezahteven. Ocene komentirajo takole: vodenje in izvedba tehnoloških sklopov pri praktičnem delu izpita je primerno zahtevna, vendar v izpitnem katalogu niso naštetna vsa pomembnejša dela in delovni postopki. Vsebine in cilji po predmetih niso ustrezno razporejeni. Obsežnost izpitnega kataloga je ocenjena kot ustrezna. Izpostavljena je dilema glede alternativne možnosti izpitne naloge, ki jo opredeljuje izpitni katalog, in sicer praktični del v obliki pisne naloge ali v obliki delovne naloge na terenu. Izpitna komisija je dala prednost drugi možnosti, ker omogoča kandidatu, da pokaže praktično usposobljenost. Zato pisno nalogo sprejemajo kot izjemno možnost. V tej zvezi je treba opozoriti, da so alternativne oblike izpita enakovredne in na izbiro kandidatu. Zato bi bilo narobe, če bi se določena oblika favorizirala in bi bila vredna več, druga pa manj vredno. V tej zvezi morajo biti jasna določila v izpitnem katalogu.

Izpitna gradiva za praktični del in izvedba izpita. Glede na to, da praktični del izpita v času našega anketiranja še ni bil izpeljan, se ugotovitve in predlogi nanašajo na izpitna gradiva in načrt izpeljave.

Izpitna gradiva (izpitne naloge in vprašanja, ocenjevalni list s kriteriji in merili, dokumentacija) so po mnenju anketiranih pripravljena kakovostno in strokovno, kar pa ne velja v celoti za seznam strojev, orodij, naprav in materiala. Specifičnost gradbene stroke zahteva drugačen pristop k opravljanju praktičnega dela izpita, saj kandidata v enem dnevu ni mogoče oceniti. Predlagano je, da bi kandidat opravljal delovno prakso kot pomočnik delovodje najmanj 1 mesec (morda 3 mesece) in predložil izpitni komisiji poročilo, ki bi ga ustno zagovarjal. Tako naj bi bila tudi ocena (uspešno, neuspešno) sestavljena iz treh delov, in sicer ocena mentorja, ocena poročila oz. naloge in ocena ustnega zagovora. Praktični del izpita naj bi kandidat opravljal po opravljenem teoretičnem delu izpitov.

Izpitni katalogi za strokovno-teoretični del. Zahtevnost in obseg izpitnih katalogov za predmete oz. vsebine varnost in zdravje pri delu, požarno varstvo in varstvo okolja, strokovna matematika in mehanika, organizacija dela, kalkulacije in poslovanje, tehnologija in praktična geodezija je ocenjena pretežno z oceno ustrezno, vendar s pripombami. Tako je za organizacijo dela, kalkulacije in poslovanje izraženo mnenje, da je preveč vprašanj. Pri strokovni matematiki in mehaniki so prezahtevne osnove vektorskega računa in prostorski sistemi, zato je predlagano črtanje omenjenih vsebin. Za nekatere kandidate, ki že več let niso imeli stika z matematiko je vprašanje, kako bodo usvajali praktična znanja geodezije. Pri kalkulacijah in poslovanju bi omejili poznavanje pravilnikov in standardov ter drugih predpisov s področja gradbeništva. Po mnenju anketiranih so preobsežne izpitne vsebine za merjenje in avtomatiko, poslovodno-ekonomski del ter sporazumevanje in informatiko. Zlasti za ekonomsko-poslovodni del naj se upošteva, da se podobne vsebine preverjajo pri predmetu kalkulacije in poslovanje z zakonodajo ter delno pri organizaciji dela.

Določene vsebine bi dodali in v tej zvezi je izpitni odbor že predlagal dopolnitev vsebin tehnologije. Tudi pri strokovni matematiki in mehaniki bi dodali armiran beton (principi dimenzioniranja, nameščanje armatur, armaturni načrti in izvlečki armature).

Izpitna gradiva za strokovno-teoretični del in izvedb izpita je pripravil izpitni odbor, ki po obsegu ustrezajo, medtem ko je glede težavnosti vključenih nekaj več lažjih vprašanj. Poleg vprašanj bi morali biti opredeljeni tudi kriteriji ocenjevanja.

Gostinski poslovodja.

Izpitni katalog za praktični del. Po mnenju IO in IK je izpitni katalog po zahtevnosti ustrezen, treba pa bi bilo dopolniti navodila šolam, ki pripravljajo kandidate na izpit in navodila za kandidate. Predlagano je, da naj bo najprej teoretični in nato praktični del izpita. Obseg izpitnega kataloga je na eni strani ocenjen kot preobsežen in na drugi strani kot premalo obsežen. Anketirani predlagajo črtanje posameznih vsebin, in sicer: predpriprava in nabava, poslovodja, ki nabavo in delno predpripravo kontrolira in organizira ter vodi, pri kateri pa ni polno prisoten. Skrajša naj se obseg praktičnega dela, saj je 4 dni preveč in naj obsega samo naloge, ki se nanašajo na organizacijo in končno izvedbo obroka. Hkrati anketiranci predlagajo, da se dodajo nekatere vsebine oz. organizacijske izpeljave. Tako bi pri praktičnem delu izpita lahko sodeloval član IO za pedagoško-andragoški del, ki spremlja in ocenjuje kandidata s pedagoško-andragoškega dela in s tem izvede javni nastop v neposrednem delovnem okolju. Dodali bi tudi nekaj vsebin s področja komuniciranja dijak-sodelavec-gost.

Izpitna gradiva za praktični del in izvedba izpita. Izpitna gradiva je pripravila izbrana srednja šola za gostinstvo in turizem in zaenkrat ni pripomb. Praktični del izpita so kandidati opravljali bodisi v svojem podjetju bodisi v šolski delavnici. Po mnenju anketiranih so šolske delavnice bolj opremljene kot delavnice v podjetjih, kjer je slabša tehnološka oprema in pomanjkljiv

strežni inventar. Glede števila ur za praktični del izpita, lahko ponovimo že predhodno navedeno ugotovitev, da je 4 dni preveč.

Glede ocenjevanja je pripomba, da je prenizek kriterij za pozitivno oceno pri predmetu varstvo pri delu z ekološko osveščenostjo. Izkazano znanje, sposobnosti in socialne kompetence kandidatov so ocenjene pretežno z oceno deloma ustrezno in izjemoma z oceno neustrezno. Slednje velja za poznavanje metod in tehnik vodenja podjetja oz. obrata, zagotavljanja ustvarjalne delovne klime ter motiviranje sodelavcev. Predlagano je, da se izpit iz pedagoško-andragoškega dela opravlja pred praktičnim delom izpita.

Izpitni katalogi za strokovno-teoretični del. Zahtevnost in obseg izpitnih katalogov za predmete oz. vsebine strežbe, kuharstva, angleščine, nemščine je ocenjena kot ustrezna. Pripomba je, da je premalo poudarka na poznavanju higienskih sanitarnih predpisov, zato naj se dodajo vsebine s področja higiene delovnih površin in živil v kuhinji.

Izpitna gradiva za strokovno-teoretični del in izvedba izpita. Izpitna gradiva je pripravila izbrana srednja šola za gostinstvo in turizem in zaenkrat ni pripomb na vsebino in težavnost izpitnih nalog. Glede kriterijev ocenjevanja je predlog, da bi namesto pet številčne ocenjevalne lestvice, uporabili besedno oceno opravljenosti, ni opravljenosti.

Trgovski poslovodja.

Izpitni katalog za praktični del izpita še ni ocenjen, ker izpiti še niso bili v celoti izpeljani.

Izpitni katalogi za strokovno-teoretični del. Zahtevnost in obseg izpitnih katalogov za predmete oz. vsebine statistika, poznavanje blaga, psihologija prodaje so ocenjeni kot ustrezni, medtem ko je računovodstvo z osnovami poslovnih financ ocenjeno za prezahtevno. Predlagano je, da glede na potrebe poklica, postane statistika samostojen predmet. V predmet poznavanje blaga naj se vključijo vsebine prehrane in živil. Posamezni predlogi so, da se v psihologiji prodaje črtajo vsebine obče psihologije, osebnost, temperament, karakter, sposobnosti, ker so v posredovani obliki močno zastarele. Namesto tega naj vključijo praktična znanja in spretnosti s področja komuniciranja, poslovnih pogovorov, prodaje, vodenja. Dokumentacija in kriteriji ocenjevanja so ustrezni. Omeniti kaže posebnost, ki je hkrati prednost, da so bile pri pripravi izpitnega gradiva in pri izpeljavi izpitov za trgovskega poslovodje uporabljene številne pozitivne izkušnje preverjanja znanja za pridobitev dovoljenja za opravljanje poklica trgovski poslovodja, tako imenovani certifikatni sistem, ki uspešno deluje na združenju za trgovino v okviru GZS.

Izpitna gradiva za strokovno-teoretični del in izvedba izpita. Izpitna gradiva je pripravil izpitni odbor. Za ustna vprašanja je izraženo mnenje, da so didaktično ustrezno oblikovana in usmerjajo kandidata na uporabo pridobljenega znanja.

2.3.2. Mnenja in ocene o izpitnih katalogih za poslovodno-ekonomski del D/P izpitov

Oceno zahtevnosti in obsežnosti izpitnega kataloga so posredovali trije člani IO, od katerih dva menita, da je ustrezen, eden pa, da je prezahteven in preobsežen. Za prezahtevne so ocenjene vsebine vodenje in delno marketing ter finančno ekonomsko področje (upravičenost investicij, donosnost, kalkulacije, osnove financ). Predlogov za dopolnitev ali črtanje vsebin izpitnega kataloga ni.

Pisni izpit so anketirani ocenili z vidika ustreznosti izpitnih nalog ter ocenjevanja. Glede besedila izpitnih nalog je pripomba, da je treba več pozornosti nameniti razumljivosti vprašanj, ki jih kandidati pogosto razumejo napačno. Prav tako je pripomba, da je treba najti pravo razmerje v številu vprašanj za različna poglavja. Glede točkovnega sistema in pretvorbe točk v ocene, dokumentacije in števila pisnih nalog ter časa za pisanje, anketirani nimajo pripomb in predlogov za morebitne spremembe. Člani izpitnega odbora ocenjujejo, da kandidati na izpitih le deloma izkažejo pridobljeno znanje in sposobnosti ter socialne kompetence, čeprav je večina obiskovala seminar za pripravo na izpite. Menijo, da se bodo rezultati izboljšali na podlagi pripravljene gradiva.

2.3.3. Mnenja in ocene o izpitnih katalogih za pedagoško-andragoški del D/P izpitov

Zahtevnost in obsežnost izpitnega kataloga je po mnenju vseh članov IO in IK ustrezna. Praktični del izpita je potekal v prostorih GZS, ki so po mnenju anketiranih ustrezni. Kandidati so na izpitu uporabljali različne metode in oblike dela ter pripomočke za nazoren prikaz praktičnega izdelka oz. storitve. Nekateri so uporabljali pripomočke, ki jih uporabljajo na svojem delovnem mestu, drugi so posebej izdelali tehnična sredstva in skice, tretji pa nič. S tega zornega kota bi bilo bolje, če bi potekal praktični preizkus v avtentičnem delovnem okolju, kjer bi kandidat lažje pokazal praktično znanje. Člani IO so tudi opazili, da posamezni kandidati ne obvladajo dokumentacije, zlasti priprave na praktični nastop in marsikdo jo je napisal s pomočjo kolegov tik pred izpitom.

Glede časa za praktični del izpita je predlagano, da se izvaja 30 in ne 20 minut. Izpitni katalog opredeljuje za praktični del izpita 45 minut. Pri oblikovanju skupne ocene za praktični del izpita so bili upoštevani dogovorjeni deleži ocen za posamezno delovno nalogo s pripombo, da je ocenjevalna lista prepodrobna, kar otežuje ocenjevanje.

IV. ZAKLJUČKI IN PREDLOGI

Na podlagi spremljave izvedbe prvih delovodskih in poslovodskih izpitov lahko oblikujemo naslednje zaključke in predloge:

1. Seminarско gradivo za pripravo kandidatov na izpite naj ne bo preobsežno, vključuje naj temeljne vsebine, ki se preverjajo na izpitih, naj bo razumljivo ter povezano z uporabo na poklicnem področju.
2. Vsebina seminarjev za izpitne odbore in izpitne komisije naj se po premisleku dopolni s predlagano tematiko. V prihodnje je treba razviti aktivnosti za večjo udeležbo IO in IK na pripravljalnem seminarju.
3. Sestav izpitnih odborov in izpitnih komisij v glavnem ustreza, ponekod predlagajo v IK dva člana iz strokovnega področja. Kazalo bi razmisliti o pripravi odgovorov na vprašanja, ki bi bili v pomoč IO in IK pri ocenjevanju znanja kandidatov.
4. Izpitni katalogi za posamezni del D/P izpita naj se po premisleku popravijo, bodisi z dodajanjem oz. črtanjem posameznih vsebin. Preveri naj se obsežnost (število ustnih vprašanj in pisnih nalog) in težavnost izpitnih vsebin ter trajanje izpita. Prve izvedbe izpito kažejo, da so nekatere izpitne vsebine, glede na predhodno izobrazbo kandidatov, prezahtevne. Prav tako naj posamezni IO pretehtajo

ustreznost pisne naloge za praktični del izpita ter predloge sprememb kriterijev ocenjevanja za posamezni del D/P izpita in ocenjevalne liste.

5. Preučijo naj se predlogi glede tujega jezika, ki naj bo v funkciji poklica in morda samostojen predmet ter predlogi za večjo vsebinsko povezanost poslovodno-ekonomskega dela in ustreznih strokovnih predmetov.
6. Izpitni odbori naj preučijo predloge glede kraja izvajanja posameznih delov D/P izpita (neposredno delovno okolje) in zaporednosti opravljanja izpitov (npr. praktični del za teoretičnim delom, pedagoško-andragoški del pred praktičnim delom...).
7. Več pozornosti kaže nameniti vsebinskim in didaktičnim vidikom oblikovanja ustnih vprašanj, njihovem številu glede upoštevanju vseh izpitnih vsebin ter opredelitvi težavnostne stopnje. Vprašanja naj bodo nedvoumna, enoznačna ter razumljiva.

Ob zaključku poročila je treba povedati, da gre za vmesno evalvacijsko poročilo, zato bi kazalo s spremljavo nadaljevati. Tako bi dobili s strani zbornice in kandidatov trdnejše oz. bolj verificirane ugotovitve in predloge za nadaljnji razvoj delovodskih in poslovodskih izpitov.

V. LITERATURA IN VIRI

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, Št.12/1996.

Pravilnik o delovodskih in poslovodskih izpitih. Uradni list RS, Št.15/1999.

Izpitni katalogi za posamezni del D/P izpitov. Center RS za poklicno izobraževanje, 1988-2000.

VI. PRILOGE

Anketni vprašalniki za:

1. Strokovno službo za izobraževanje
2. Kandidate za delovodski oz. poslovodski izpit oz. že opravljenim izpitom
3. Izpitne odbore in komisije za praktični del
4. Izpitni odbor in komisije za strokovno-teoretični del
5. Izpitni odbor in komisije za poslovodno-ekonomski del
6. Izpitni odbor za pedagoško-andragoški del.